

Una experiència d'ensenyament-aprenentatge de la llengua i cultura d'origen a Catalunya: presentació del mètode de lectoescriptura en àrab per a nens «El dromedari»

JOAQUÍN JAVIER VERGÉS CABANZÓN

El mètode «El dromedari» és una proposta didàctica d'ensenyament de la llengua àrab adreçada a la població infantil de sis a nou anys que participa en el programa de suport a la llengua i la cultura d'origen de l'Associació Espanyola d'Amistat amb els Pobles Àrabs.

Per què un programa de suport a la llengua i la cultura d'origen?

A mesura que es van incorporant noves generacions de població immigrant d'origen àrab-musulmà en el nostre sistema escolar (un flux l'inici del qual podríem situar cronològicament a la meitat dels anys vuitanta, com a fruit de la primera reagrupació familiar i que ha estat una constant des de llavors fins ara) sembla cada vegada més evident la necessitat d'atendre aquest col·lectiu facilitant-li eines d'integració positiva en el sistema escolar així com en l'entorn sociocultural i de l'entorn.

Reforçar els valors d'autoestima respecte a la cultura pròpia és una forma de lluitar contra l'alienació que pot donar lloc a conflictes relatius a l'aculturació, la indiferència, els guetos o el racisme.

Considerem, a més, que l'ensenyament de la llengua i la cultura d'origen pot afavorir una sèrie d'interaccions entre la població d'origen immigrant i l'autòctona, i permetre una permeabilitat cultural enriquidora per a ambdues poblacions.

A través de la valoració positiva de la llengua i la cultura d'origen, l'assoliment del que podem anomenar «integració cultural» de la població emigrada ha de resultar molt més còmode per a ells, en el sentit que s'estableix un sentiment de respecte i estabilitat i deixa de ser un factor d'alienació o de rebuig.

A l'Associació Espanyola d'Amistat amb els Pobles Àrabs (el centre Bayt Al-Thaqafa¹), hem considerat que l'aprenentatge de la llengua i la cultura d'origen és un factor essencial per a la normalització de les relacions i la integració del col·lectiu de nens i nenes d'origen marroquí al sistema escolar i social del país d'acollida. És per aquest motiu que, ja des de 1985, hem incorporat a la llista d'activitats que la nostra institució desenvolupa un programa de suport a la llengua i la cultura d'origen, juntament amb el programa de reforç i seguiment escolar, tots dos adreçats específicament a la població infantil i juvenil.

En certa manera, ambdós programes es complementen perquè tots dos van adreçats a una població similar: nens i joves. Tanmateix, podríem establir certes diferències respecte a les funcions de cada programa, ja que el primer té com a objectiu oferir ajuda sobre aspectes lingüístics i culturals a nens i joves fills d'immigrants (també anomenats immigrants de segona generació) que, naturalment, com que conviuen amb la societat en la qual han nascut i crescut, presenten uns trets de pèrdua o desarrelament dels valors de la cultura original dels seus pares, mentre que el segon va adreçat a nens i joves que solen pertànyer a una immigració recent i amb ells convé treballar aspectes d'adaptació al sistema sociocultural escolar, però sobretot lingüístic (aprenentatge del català i del castellà) de la societat d'acollida, tot i que amb ells, des de la nostra associació considerem essencial que es faci evitant al màxim tots aquells aspectes que poden suposar algun tipus de ruptura o desinterès per la cultura, en aquest cas entesa com a pròpia dels nens.

¹ Bayt Al-Thaqafa. C/ Princesa, 14, 1r 2a 08003 Barcelona

Amb tot això, l'experiència d'aquests anys ens ha aportat l'estímul per continuar en aquesta línia.

Què es fa en el programa de suport a la llengua i la cultura d'origen?

El programa de suport a la llengua i la cultura d'origen, realitzat en col·laboració amb el Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya, concretament amb el Programa d'Educació Compensatòria, i amb el Ministeri de Treball i Afers Socials, es planteja com una activitat extraescolar.

El desenvolupament d'aquest programa gira a l'entorn de l'ensenyament de l'àrab clàssic o estàndard, respecte de qualsevol altra forma dialectal marroquina. L'àrab estàndard és la llengua de l'escriptura i la lectura i tot i que no sigui llengua materna de ningú i que, per això, hagi de ser ensenyada i apresada en un context formal o escolar, precisament per això, compta amb un major suport didàctic publicat.

Amb tot, els dialectes àrabs i les variants berbers són les llengües maternes dels marroquins. Tanmateix, l'àrab estàndard desperta també interès en les comunitats marroquines de la immigració en la mesura que és la llengua de la cultura i la religió i representa un vincle amb el país d'origen.

A més, l'aprenentatge de l'àrab estàndard permet establir un vincle amb l'aprenentatge normal en les escoles marroquines, en les quals s'imparteix com a primera llengua.

Les classes de llengua àrab que s'imparteixen a la nostra associació tenen com a finalitat afavorir la socialització dels fills dels immigrants arabomusulmans, els serveixen de suport per comprendre's millor a si mateixos i per comprendre millor els altres. Aquest programa contribueix, com hem dit, a afavorir una integració harmoniosa del nen en la societat d'acollida i, a més, vehicula situacions que componen la seva vivència:

- respecte al passat i a l'univers cultural,

- igualtat de condicions respecte dels nens autòctons,
- contribueix a la interiorització de la seva identitat,
- integra el nen en el sistema cultural, social i educatiu del país d'acollida,
- contribueix a crear la consciència en les escoles de la necessitat d'establir una pedagogia intercultural i d'obertura a «l'altre».

El mètode «El dromedari»

Precisament, per promoure la integració cultural i social dels nens immigrants i, sobretot, dels fills d'immigrants, l'equip de nou professors i professores del programa de suport a la llengua i la cultura d'origen de l'Associació Espanyola d'Amistat amb els Pobles Àrabs (el centre Bayt Al Thaqafa), va considerar necessari confeccionar un mètode d'aprenentatge de la llengua àrab que reunís les condicions didàctiques, pedagògiques i de presentació adequades.

Com que aquest material no existia i tenint en compte que el context en el qual s'havia d'emmarcar havia de ser el de la societat d'acollida, es va decidir elaborar un mètode propi.

Amb l'elaboració (durant els anys 1996, 1997, 1998) i la publicació (l'any 1999) d'aquest material, creiem que hem contribuït a aprofundir en la importància que té la integració d'aquests nens, perquè, com hem esmentat abans, ajudant-los a conèixer i valorar la llengua i cultura pròpies poden conèixer i valorar la llengua i la cultura del país d'acollida.

Aquesta publicació, editada conjuntament amb Càrites Immigració Girona, es presenta en un format de nou llibres, cada un dels quals agrupa tres o quatre lletres de l'alfabet àrab. En total comprèn 28 lletres o temes. Cada un d'aquests llibres va acompanyat d'uns quadernets de grafisme que permeten que el nen s'exerciti en la cal·ligrafia i les grafies pròpies de l'escriptura àrab.

Els objectius que aquest material pretén assolir, com s'indica en la «fitxa del professor» que l'acompanya, són:

- Aconseguir que els alumnes adquireixin uns instruments lingüístics que els permetin conèixer la llengua «escolar» del seu país d'origen.
- Introduir de forma gradual i progressiva els continguts de la llengua àrab.
- Fomentar la valoració i l'autoestima de la llengua i la cultura pròpies.
- Proporcionar un material que permeti als alumnes treballar a classe de manera autònoma.

Els continguts s'han organitzat en quatre grans apartats: comprensió escrita, expressió escrita, comprensió oral i expressió oral, tot i que, ateses les especials característiques de la llengua àrab i la diversitat dels alumnes, es fa més incidència en els dos primers.

El mètode «El dromedari» comença l'aprenentatge de la llengua escrita a partir de la memorització visual d'una frase, acompanyada d'una il·lustració explicativa; aquesta frase ha de tenir un significat comprensible per als nens i s'ha d'emmarcar en un context que els sigui pròxim o familiar en la seva vida quotidiana: l'escola, la llar, etc.

El segon pas consisteix a analitzar les paraules de la frase i comparar-les entre elles. Finalment, s'estudien els sons de cada lletra.

Una vegada sistematitzat l'aprenentatge d'una frase, se n'aprèn una altra, i així successivament fins a assolir el domini oral i escrit inicial o indispensable del mecanisme intern de la llengua àrab.

Aquestes frases es presenten en fitxes consecutives que formen quaderns de treball. El material té dos protagonistes, un nen i una nena, i un personatge mascota, un dromedari, que actua com a fil conductor de les fitxes.

Com hem dit, el mètode està editat per Càrites Immigració Girona, tot i que també es pot sol·licitar per escrit (amb una carta institucional, considerant que oferim un joc complet per institució) a la Biblioteca de Bayt-Al-Thaqafa.

Bibliografia

Taller de Estudios Internacionales Mediterráneos - TEIM (1999): Lengua y cultura de origen: niños marroquíes en la escuela española. Madrid. Ed. de Oriente.